

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА. ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 343.98

ТИПОВІ СЛІДЧІ СИТУАЦІЇ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ ЯК ОСНОВА ПЛАНУВАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ В СФЕРІ ГРАЛЬНОГО БІЗНЕСУ

Дундич Лейла Валеддинівна,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри професійних та спеціальних дисциплін
(Херсонський факультет Одеського державного університету внутрішніх справ,
м. Херсон, Україна)

Стаття присвячена дослідженню проблем планування розслідування заняття гральним бізнесом на початковому етапі, пов'язаних із неврахуванням слідчої ситуації. На основі аналізу наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених, виходячи з узагальнення слідчої та судової практики, виділяються типові слідчі ситуації, які повинні стати основою планування розслідування, і розглядаються особливості діяльності слідчого в цих ситуаціях відразу після виявлення факту можливого заняття гральним бізнесом.

Ключові слова: ігровий бізнес, злочин, початковий етап розслідування, планування, слідча ситуація

ТИПОВЫЕ СЛЕДСТВЕННЫЕ СИТУАЦИИ НАЧАЛЬНОГО ЭТАПА РАССЛЕДОВАНИЯ КАК ОСНОВА ПЛАНИРОВАНИЯ РАССЛЕДОВАНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ В СФЕРЕ ИГОРНОГО БИЗНЕСА

Дундич Лейла Валеддинівна,
кандидат юридических наук,
доцент кафедры профессиональных и специальных дисциплин
(Херсонский факультет Одесского государственного университета внутренних дел,
г. Херсон, Украина)

Статья посвящена исследованию проблем планирования расследования занятия игровым бизнесом на начальном этапе, связанных с тем, что не учитывается следственная ситуация. На основе анализа научных работ отечественных и зарубежных ученых, исходя из обобщения следственной и судебной практики, выделяются типичные следственные ситуации, которые должны стать основой планирования расследования, и

рассматриваются особенности деятельности следователя в этих ситуациях сразу после выявления факта возможного занятия игорным бизнесом.

Ключевые слова: игорный бизнес, преступление, начальный этап расследования, планирование, следственная ситуация

TYPICAL INVESTIGATING SITUATIONS OF THE INITIAL INVESTIGATION STAGE AS A BASIS FOR PLANNING INVESTIGATIONS OF CRIMES IN THE SPHERE OF GAMBLING

Dundyh Leila Valeddinivna,

candidate of law sciences,

Associate Professor of department of the professional and special disciplines

(Kherson Faculty of Odessa State University of Internal Affairs,

Kherson, Ukraine)

Article is devoted to the analysis of problem in planning of the gambling investigation at an initial stage, which is related to the fact that the investigation situations have been ignored. Based on the analysis of scientific works of national and foreign scientists and on the basis of summarizing the investigative and judicial practice, article highlights the typical investigative situations that must form the basis of the investigation planning and the features of the investigator's activities in these situations right after the detection of the gambling fact.

Author attends to the fact that wrong, from the viewpoint of its kinds and sequence, carrying out of investigative (search) actions at the initial investigation stage, which is caused by errors in planning, results into unacceptable consequences: not all the episodes of criminal activity and all people involved are disclosed. One of the ways to improve the effectiveness of the investigation planning is a situational approach.

It is noted that in any case the investigator must assess the situation at the initial stage of gambling investigation as complicated. The investigator who assesses situation as favorable without the necessary verification, and decides to hold public actions and expose the activities of a separate gambling location, runs the risk of losing the opportunity to identify other facts related to this gambling occupation and all persons who are involved in it.

It is appropriate to classify the investigative situations appearing during the investigations of gambling at an initial stage according to the base, which is a combination of two information types: the fact of committing a crime and the persons involved in it.

On this basis, the research has allowed to point out the following typical situations at the initial investigation stage: the fact of committing gambling crime has been determined, but none of the perpetrators have been arrested; one or more persons involved in the gambling crime have been arrested, the others have not been arrested and have not been identified, the involvement of the detainees to other gambling locations has not been determined; persons involved in the gambling crime have been identified or arrested, all gambling locations, to which activities they are related to, have been identified.

For each investigation situation the author reveals the problems and variants of investigator actions aimed to their elimination, and bringing the situation to the most favorable result, when all gambling locations have been identified and all persons involved in their activities have been identified (arrested).

Key words: gambling, crime, the initial stage of the investigation, planning, investigation situation

Постановка проблеми. Неконтрольоване зростання кількості суб'єктів грального бізнесу в Україні, суспільна небезпечність залежності особи від азартних ігор та учинення тяжких фінансових правопорушень у цій сфері зумовило необхідність прийняття Закону України «Про заборону грального бізнесу в Україні». Визнана на державному рівні достатньо висока суспільна небезпечність протиправних діянь в цій сфері отримала своє відображення в Кримінальному кодексі України, який було доповнено статтею 203-2 «Зайняття гральним бізнесом». І не дивлячись на сьогоднішні заяви деяких політиків про необхідність легалізації грального бізнесу, розробка комплексної системи науково-методичного забезпечення практики розкриття й розслідування злочинів у сфері грального бізнесу довго не втратить своєї актуальності та практичної значимості. Адже і в легальному гральному бізнесі є багато можливостей для зловживань.

Одним з напрямків, який потребує підвищення ефективності, є організаційно-управлінська діяльність при розслідуванні вказаних злочинів, основним методом якої є планування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багомий внесок у дослідження питань, пов'язаних із плануванням розслідування, зробили багато вчених: О.М. Бандурка, Р.С. Белкін, А.Ф. Волобуєв, А.П. Гель, В.Д. Зеленський, В.О. Коновалова, О.М. Ларін, О.М. Литвинов, В.О. Образцов, Г.А. Матусовський, М.В. Салтевський, В.А. Сас, Л.О. Сося-Серко, В.В. Тищенко, Р.Л. Степанюк, О.Г. Філіппов, В.Ю. Шепітько, М.П. Яблоков та деякі інші. Не дивлячись на доволі великий науковий доробок в цьому напрямку, вивчення матеріалів розслідування злочинів в сфері грального бізнесу не дозволяє зробити висновок про відсутність проблем в цій частині діяльності слідчого. Навпаки, неправильне, з точки зору видів та послідовності, проведення слідчих (розшукових) дій на початковому етапі розслідування, що викликане помилками в плануванні, зводить нанівець всі зусилля та призводить до неприпустимих наслідків: невикриття всіх епізодів злочинної діяльності та невстановлення всіх причетних до них осіб. Одним із шляхів підвищення ефективності планування розслідування є ситуаційний підхід.

Отже метою цієї статті є розробка системи типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування злочинів в сфері грального бізнесу, що повинне стати основою планування розслідування цих злочинів.

Виклад основного матеріалу. Виходячи із аналізу різних джерел [1, с. 277; 2, с. 86; 3, с. 71], в широкому розумінні планування розслідування – це складова проблема організації слідчим розслідування злочинів, що полягає у вивченні доказової та іншої інформації, зібраної на конкретний момент розслідування з різних джерел, та визначенні мети, засобів і методів діяльності слідчого, послідовності, строків, умов, учасників слідчих

(розшукових) дій, а також форм контролю за їх провадженням.

Безперечно, планування – це обґрунтоване матеріалами кримінального провадження визначення оптимальних шляхів, за допомогою яких, з мінімальною витратою сил, часу та засобів передбачається розкрити злочин, викрити обвинуваченого, виявити причини й умови, що сприяли вчиненню злочину [4, с. 70].

Для досягнення вказаного ефекту від планування, крім версій, які вже були нами досліджені [5], основою для планування розслідування злочинів у сфері грального бізнесу повинне стати виділення окремих слідчих ситуацій, основне значення й необхідність чого полягає в тому, що в їх рамках об'єднане коло типових тактичних завдань, пов'язаних з пошуком, фіксацією й реалізацією криміналістично значущої інформації. Таким чином, створюються всі необхідні передумови для алгоритмізації процесу розкриття злочинів за рахунок розробки типових тактичних рішень і варіантів дій з їх реалізації в умовах ситуацій різних видів. Що і буде покладено в основу планування.

Слідча ситуація як криміналістична категорія досліджена доволі докладно, про що свідчить одна із недавніх праць [6]. Із визначень цього терміну вважаємо більш зрозумілим та змістовним запропоноване В.П. Бахіним, який розглядав цю криміналістичну категорію у широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні слідча ситуація являє собою сукупність умов, які найбільш повно характеризують і відбивають усе, що впливає і може впливати на розслідування злочину, зумовлюючи його особливості. У вузькому розумінні слідча ситуація визначається як сукупність інформаційних даних, що характеризують стан (обстановку) розслідування на певному етапі [7, с. 196–197].

Особливе значення в розслідуванні злочинів у сфері грального бізнесу має оцінка слідчих ситуацій, що виникають на початковому етапі розслідування після проведення початкових слідчих (розшукових) дій і встановлення самого факту злочину. Визначення типу слідчої ситуації, глибина аналізу вихідних даних дозволить слідчому правильно визначити завдання розслідування, висунути версії й прийняти правильне тактичне рішення.

Безумовно, вся діяльність слідчих з розслідування злочинів повинна проходити із урахуванням аналізу складних слідчих ситуацій, одержання криміналістично значущої інформації з використанням оптимального поєднання гласних і негласних заходів із максимальним залученням оперативних підрозділів.

Вивчення практики розслідування злочинів в сфері грального бізнесу дозволяє зробити висновок, що на початковому етапі розслідування слідчі в більшості випадків зустрічаються, на перший погляд, з нескладними

слідчими ситуаціями, які характеризуються наявністю всієї необхідної для успішного розслідування інформації, підозрюваних осіб, затриманих на місці злочину, а також наявністю у них бажання допомагати слідству.

З іншого боку, вивчення нами судової практики дає всі підстави для висновку, що в будь-якому разі ці ситуації повинні оцінюватися слідчими як складні, адже оцінивши на перший погляд ситуацію як сприятливу та прийнявши рішення про проведення гласних заходів щодо викриття діяльності окремого грального закладу, слідчий ризикує втратити можливість виявити інші пов'язані факти зайняття гральним бізнесом та всіх осіб, які до цього причетні. Для складних ситуацій при розслідуванні зайняття гральним бізнесом характерними рисами є: проблемність, коли не встановлені повністю всі особи, які причетні до діяльності даного грального закладу, а також відсутні достатні відомості про інші факти зайняття гральним бізнесом, пов'язані із встановленим; конфліктність, коли не збігаються інтереси слідчого й злочинців, і останні вживають заходів тактичної протидії об'єктивному розслідуванню, що при розслідуванні фактів грального бізнесу проявляється у вдаваному сприянні розслідуванню, за яким приховується паралельна протидія розслідуванню; тактичний ризик, що характеризується тим, що в слідчого серед безлічі рішень немає абсолютно надійного. Лише врахувавши вказані обставини слідчий правильно спланує та проведе розслідування.

Виходячи з цього, слідчі ситуації, які виникають при розслідуванні злочинів в сфері грального бізнесу на початковому етапі, доцільно класифікувати з підстави, яка являє собою комбінацію наявності двох видів інформації: про факт вчинення злочину та про осіб, до цього причетних.

На наш погляд, ситуація повинна оцінюватися ще на етапі отримання інформації, яка містить ознаки вчинення злочину в сфері грального бізнесу, і в цьому випадку необхідно виділити такі ситуації: 1) не відомі особи, які причетні до вчинення злочину; 2) особи, які причетні до вчинення злочину, відомі, проте відсутня інформація про організацію ними інших гральних закладів; 3) відомі всі особи, які причетні до грального бізнесу, а також всі інші гральні заклади, ними створені.

Дві перші ситуації є дійсно проблемними та містять фактор тактичного ризику, отже необхідне отримання додаткової інформації, яка з метою збереження фактору раптовості повинна збиратися шляхом проведення негласних заходів. В такий спосіб необхідно привести перші дві ситуації до третьої, яка є найсприятливішою для проведення заходів із викриття злочину та затримання винних осіб на його місці.

Вже після викриття злочину, на початковому етапі розслідування злочинів в сфері грального бізнесу виділяються наступні типові ситуації: 1) факт вчинення злочину в сфері грального бізнесу встановлений, але

жоден зі злочинців не затриманий; 2) затримано одного або декількох учасників злочину в сфері грального бізнесу, інші не затримані й особи їх не встановлені, причетність затриманих осіб до інших гральних закладів не встановлена; 3) особи, причетні до вчинення злочину в сфері грального бізнесу, встановлені або затримані, виявлені всі гральні заклади, до діяльності яких вони причетні.

Очевидно, що перші дві несприятливі ситуації стають можливими, якщо не використані вказані нами вище можливості отримання сприятливої ситуації на етапі викриття злочину. Очевидно, що всі зусилля слідчий повинен спрямовувати на те, щоб ситуація початкового етапу розслідування наближалася до третьої типової ситуації. Проте навіть при успішному проведенні заходів із викриття злочину та затримання винних на місці ні один слідчий не застрахований від потрапляння в складну ситуацію. Отже ми розглянемо основні напрямки розслідування злочинів в сфері грального бізнесу відповідно до всіх трьох зазначених слідчих ситуацій.

Перша слідча ситуація, коли виявлено факт зайняття гральним бізнесом, але невідомі причетні до нього особи, є найбільш несприятливою. Ця ситуація характеризується найбільшою інформативною невизначеністю. У такому випадку для розкриття й розслідування злочинів слідчий повинен в першу чергу використовувати загальні рекомендації методики розслідування злочинів щодо початкового етапу розслідування [8; 9].

Представляється ефективним в таких випадках використовувати віктимологічний аналіз [10], в ході якого слід встановити особи гравців, які могли користуватися послугами цього закладу, працівників закладу, зібрати, дослідити й оцінити дані про їх зв'язки, особливості поведінки, відношення зі злочинцями, роль у вчиненні злочину з метою використання отриманих результатів для визначення найбільш ефективних тактичних прийомів, слідчих (розшукових) дій, проведених за їх участю або без них, спрямованих на встановлення осіб, які винні в організації грального бізнесу, та інших суттєвих обставин справи.

Встановлення факту причетності до вчинення злочину групи осіб відкриває для органів дізнання й слідства деякі додаткові можливості для його успішного розслідування.

На першому етапі роботи слідчий повинен зібрати якнайбільше даних, що характеризують діяльність групи в цілому, а також осіб, які у неї входять. Детальний допит гравців, працівників, інших свідків та очевидців, ретельний огляд місця події, активна робота з виявлення нових свідків, проведення необхідних негласних заходів забезпечують збір найбільш повних відомостей про осіб, що складають злочинну групу.

Крім цього, встановлення факту здійснення грального бізнесу злочинною групою дозволяє застосувати такий тактичний прийом

розкриття злочину, як розшук злочинців за ознакою групи. Слідча практика свідчить, що встановити групу злочинців легше, чим злочинця-одинака. Це пов'язане з тим, що об'єктивно існує більше джерел одержання про неї інформації. Розшук суб'єктів злочинної діяльності за ознакою групи містить у собі комплекс заходів із встановлення злочинної групи й вимагає висунення та перевірки окремих версій про особливості утворення групи.

Залежно від конкретних обставин вчиненого злочину, на наш погляд, зможуть бути висунуті наступні версії щодо факту утворення групи: злочинна група могла сформуватися на основі минулих злочинних зв'язків; загального місця роботи або навчання; спільних інтересів, занять або спільного проведення вільного часу; земляцтва або родинних зв'язків.

Висунення обґрунтованих версій щодо особливостей утворення злочинної групи дозволяє намітити конкретні заходи для їх перевірки, значно полегшує встановлення підозрюваних, допомагає визначити й звузити коло осіб, серед яких слід шукати злочинців. Для вирішення слідчої ситуації, при якій установлений факт вчинення злочину групою, але злочинці не затримані, особливе значення має проведення гласних та негласних слідчих (розшукових дій) у їх взаємозв'язку. Приблизний перелік таких дій та заходів може виглядати так: огляд місця події; встановлення свідків (гравців та працівників); допит свідків; складання суб'єктивного композиційного портрета осіб, що вчинили злочин; перевірка за обліками слідів пальців рук, які вилучені з місця події; орієнтування підрозділів поліції про прикмети злочинців та невстановлених учасників події; оперативне відпрацьовування зв'язків гравців та працівників, а також встановлених підозрюваних осіб; аналіз нерозкритих аналогічних злочинів, вивчення зведень, орієнтувань.

Закономірністю, що визначає організацію розслідування цих злочинів, особливо на первісному етапі й при отриманні матеріалів від оперативних підрозділів, є необхідність в одночасному проведенні серії однакових слідчих (розшукових) дій: контролю за злочином в декількох гральних закладах, затриманні декількох співучасників, обшуків за місцем їх проживання й роботи, допиту ряду потерпілих і свідків. Це диктується тактичними міркуваннями: послідовне проведення тих же слідчих (розшукових) дій тягне втрату важливих доказів у справі, злочинці встигають зникнути або вжити заходів до приховання або знищення доказів.

При розкритті злочинів в сфері грального бізнесу певну роль можуть зіграти прогностичні версії, зокрема, щодо вчинення розшукуваними або затриманими особами інших однорідних злочинів, місць можливого «відмивання» грошей або збуту отриманого від гравців за ставки майна, їх наступної злочинної діяльності й проведення часу. Відпрацьовування таких версій нерідко сприяє встановленню й затриманню злочинців.

Нажаль, поява у кримінальному провадженні підозрюваних не завжди відбувається шляхом їх затримання на місці злочину. За результатами проведених досліджень матеріалів розслідувань в основному в гральному закладі затримуються працівники та гравці. Організатори ж грального бізнесу встановлюються майже випадково, лише у випадках коли працівники чи гравці знають цих осіб, або коли самі вони з'являються з повинною. Відповідно перед затриманням ці особи встигають приховати всі сліди іншої злочинної діяльності та отримані злочинним шляхом кошти. Слід зазначити, що саме у випадках проведення добре підготовленої операції по затриманню на місці злочину в поле зору кримінального провадження потрапляє найбільша кількість винних осіб, виявляються всі гральні заклади, які створені цими особами, встановлюються інші учасники події, гравці, які потім стають свідками, вилучається максимальна сума отриманих від грального бізнесу коштів, збираються й процесуально фіксуються інші фактичні дані, які складають основну доказову базу розслідування.

Слідчий повинен знати, що можливість проведення подібної операції враховують і злочинці. Звідси складність її підготовки, гострота й небезпека проведення. Враховуючи ці фактори, слідчий у взаємодії із працівниками оперативних підрозділів повинен провести всі можливі в даній ситуації негласні заходи для отримання якомога більшого об'єму інформації по вказаних нами напрямках.

Далі на основі всієї зібраної інформації слідчий сумісно з оперативними працівниками повинен скласти чіткий план проведення даної операції, визначити коло її завдань, необхідну кількість і склад учасників операції з конкретно поставленим завданням кожному, передбачити застосування спеціальних технічних засобів та інші моменти. Операція по затриманню злочинців на місці злочину являє собою комбінацію негласних і гласних слідчих (розшукових) дій або оперативно-розшукових заходів і огляду місця події, залежно від того, почате кримінальне провадження чи ні відповідно.

При розслідуванні злочинів у сфері грального бізнесу, до яких причетна група осіб або які стосуються діяльності одразу декількох гральних закладів у різних місцях, доводиться затримувати велику кількість осіб, які відповідно і перебувають не в одному місці. Це вимагає залучення значних сил і засобів, особливо ретельного планування й координації дій усіх учасників операції.

Усі дії в рамках операції мають єдину мету, яка й визначає безпосередні завдання затримання: забезпечення збереження джерел доказової інформації; попередження спроб злочинців зникнути від слідства, приховати та знищити сліди злочинної діяльності, іншим чином протидіяти

розслідуванню; створення інформаційного й тактичного вакууму для осіб, що можуть протидіяти розслідуванню; ізоляція затриманих від інших учасників злочинної діяльності; вирішення проблемної слідчої ситуації й створення сприятливих умов для подальшого розслідування.

Друга слідча ситуація, коли затримано одного або декількох співучасників злочину, інші не затримані й особистість їх не встановлена, причетність затриманих осіб до інших гральних закладів не встановлена, теж представляє для слідчого складність її вирішення.

У слідчій практиці рідко зустрічається ситуація, коли затримані особи на першому допиті називають своїх співучасників, частіше вони заявляють, що при здійсненні злочину були одні, або познайомилися зі співучасниками випадково й нічого про них повідомити не можуть, або взагалі заявляють про свою непричетність до вчинення злочину. В останньому випадку надаються документи про належність приміщення, гральних приладів іншим особам, даються показання про роботу за наймом та непоінформованість про злочинну діяльність.

У розглянутій слідчій ситуації діяльність слідчого повинна бути спрямована на ретельне вивчення зв'язків затриманих. Найчастіше саме серед найближчого оточення затриманого виявляються інші особи, причетні до організації грального бізнесу. Для їх встановлення можуть бути використані викладені вище окремі версії про особливості формування злочинних груп, їх обґрунтоване висунення й відпрацьовування конкретизує пошукову роботу з виявлення співучасників, дозволяє оперативно їх виявити.

Окремі версії будуються за ознакою соціальних зв'язків відомого слідчому учасника події, тому успішне їх використання й перевірка тісно пов'язані з вивченням особи затриманого та його зв'язків.

Вивчення особи підозрюваного в ході досудового розслідування досить повно розглянуте в криміналістичній літературі [11-14]. Усі рекомендації, що містяться в ній, можуть бути застосовані при вивченні особи підозрюваного в злочинах у сфері грального бізнесу, але з обов'язковим виявленням соціальних зв'язків, які можуть бути зовні прихованими.

Якщо особи об'єднувалися у групу за ознакою минулих злочинних зв'язків, то для встановлення співучасників необхідно використати архівні матеріали кримінальних проваджень, оперативно-розшукові справи, матеріалів установ виконання покарань. Ретельне вивчення цих матеріалів може сприяти встановленню співучасників підозрюваного та їх злочинних зв'язків.

Великі можливості при виявленні невстановлених злочинців мають оперативні підрозділи. Даючи їм доручення про проведення заходів по встановленню співучасників злочину слідчий повинен указати, що відомо

про них – імена, прізвиська, особливі прикмети тощо. Така інформація забезпечує цілеспрямованість пошуку.

Зазначена слідча ситуація успішно вирішується, якщо на початковому етапі розслідування розшукують і затримують осіб, на яких посилаються затримані учасники злочину. При цьому необхідно перевіряти зміст показань кожного затриманого співучасника злочину й збирати докази, які об'єктивно підтверджують їх вину.

Своєрідною є третя типова слідча ситуація по досліджуваних злочинах, коли особи, причетні до вчинення злочину, встановлені або затримані, встановлені всі гральні заклади, ними організовані. Така ситуація гарантована при успішному проведенні добре підготовленої операції по затриманню злочинців на місці злочину. Специфіка цієї ситуації полягає у правильній її оцінці саме як сприятливої. Адже за уявної наявності всіх ознак відсутності проблем, конфліктів та тактичних ризиків, така сукупність умов розслідування може містити їх приховано. При заспокоєнні слідчого, задоволенні наявними достатніми даними, захопленні однією версією, яка з них витікає, за успішним розслідуванням та судовим розглядом і обвинувальним вироком можуть стояти латентні злочини та уникнення відповідальності злочинцями, які продовжать свою суспільно небезпечну діяльність.

Отже навіть в такій ситуації, в якій залишається лише правильно використати поінформованість затриманих осіб про злочинну діяльність, зібрати інші докази та побудувати на них обвинувачення, слідчий повинен дотримуватися повноти та всебічності встановлення всіх обставин події.

Висновки. Слід виділити наступні типові ситуації початкового етапу розслідування: факт вчинення злочину в сфері грального бізнесу встановлений, але жоден зі злочинців не затриманий; затримано одного або декількох учасників злочину в сфері грального бізнесу, інші не затримані й особи їх не встановлені, причетність затриманих осіб до інших гральних закладів не встановлена; особи, причетні до вчинення злочину в сфері грального бізнесу встановлені або затримані, виявлені всі гральні заклади, до діяльності яких вони причетні.

Розглянуті слідчі ситуації визначають напрямки діяльності слідчого при розкритті й розслідуванні злочинів у сфері грального бізнесу і повинні стати основою планування цієї діяльності, що має бути враховано в подальших дослідженнях в даному напрямку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Криміналістика : учебн. для вузов / под общ. ред. Е.П. Ищенко, А.Г. Филиппова; под ред. В.Д. Зеленского, Г.М. Меретукова. – М. : Высшее

образование, 2007. – 743 с.

2. Лоза Ю. Слідчі дії: поняття, сутність, ознаки, види / Ю. Лоза // Право України. – 2003. – № 9. – С. 85–90.

3. Лысенко В.В. Расследование уклонений от уплаты налогов, совершенных должностными лицами предприятий, организаций, учреждений : монография / В.В. Лысенко. – Х. : Консум, 1997. – 192 с.

4. Кінах О. Організаційна діяльність слідчого – елемент ефективності розслідування злочинів / О. Кінах // Право України. – 2002. – № 8. – С. 67–71.

5. Дундич Л.В. Висунення слідчих версій на початковому етапі розслідування злочинів в сфері грального бізнесу / Л.В. Дундич // Юридичний бюлетень. – 2016. – Вип. 2. – С. 138–149.

6. Шевчук В.М. Слідча ситуація: поняття, структура, види та їх значення для оптимізації розслідування злочинів / В.М. Шевчук // Юридичний науковий електронний журнал. – 2014. – №1. – С. 146–150.

7. Бахин В.П. Следственная ситуация и тактическое решение / В.П. Бахин // Специализированный курс криминалистики (для слушателей вузов МВД СССР) : учебник. – К. : НИИ РИО КВШ МВД СССР, 1987. – 384 с. – С.196–202.

8. Когутич І.І. Криміналістика: особливості методики розслідування окремих видів злочинів : текст лекцій / І.І. Когутич. – Львів : Тріада плюс, 2006. – 456 с.

9. Григорьев В.Н. Первоначальные действия при получении сведений о преступлении (процессуальные и организационно-правовые формы) : учеб. пособие / Григорьев В.Н., Прушинский Ю.В. – М. : ЮИ МВД РФ, Книжный мир, 2002. – 103 с.

10. Резнікова О.І. Щодо проблем застосування віктимологічного аналізу в криміналістиці / О.І. Резнікова // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. – 2013. – Вип. 13. – С. 185–193.

11. Біленчук П.Д. Процесуальні та криміналістичні проблеми дослідження обвинуваченого (проблеми комплексного вивчення особи обвинуваченого в стадії попереднього слідства): монографія / П.Д. Біленчук. – К. : Атіка, 1999. – 352 с.

12. Бурбело Б.А. Використання спеціальних знань при вивченні особистості підозрюваного / Б.А. Бурбело // Молодий вчений. – 2015. – № 2 (17). – С. 726–728.

13. Волобуєв А.Ф. Вивчення особистості обвинуваченого як елемент криміналістичної методики / А.Ф. Волобуєв, Б.А. Бурбело // Право і Безпека. – 2008. – Т. 7. – № 2. – С. 40–43.

14. Чулахов В.Н. Криминалистическое учение о навыках и привычках человека / В.Н. Чулахов ; под ред. Е.Р. Россинской. – М. : Юрлитинформ, 2007. – 288 с.